FKODIR 005-1
2008-09

FORSVARSKOMMANDOEN

FORBUD MOD
TORTUR OG ANDEN GRUSOM, UMENNESKELIG ELLER NEDVÆRDIGENDE BEHANDLING ELLER STRAF.

Ref.:
a. FN's konvention af 10. december 1984 mod tortur og anden grusom, umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf.
b. Den Europæiske Menneskerettighedskonvention af 4. november 1950.
c. Genevekonventionerne I-IV af 12. august 1949 samt disses tillægsprotokoller I og II af 8. juni 1977.
d. FN Generalforsamlingsresolution A/RES/43/173 af 9. december 1988.
e. Straffeloven, lovbekendtgørelse nr. 1260 af 12. oktober 2007.
f. Militær straffelov, lov nr. 530 af 24. juni 2005.
g. Militær disciplinarlov, lov nr. 532 af 24. juni 2005
h. Kundgørelse for Forsvaret B. 0-3 af 31. marts 1997.
i. FKO BST 340-1 Bestemmelser for forsvarets informationsvirksomhed.

Bilag:
Bestemmelser i straffeloven og militær straffelov som vil kunne finde anvendelse ved overtrædelse af forbuddet mod tortur, grusom, umenneskelig eller nedværdigende behandling og straf**.**

Erstatter:
FKODIR OP.005-0, 2006-12.

FORSVARETS PERSONEL MÅ IKKE UDØVE, BEORDRE ELLER PÅ ANDEN MÅDE MEDVIRKE TIL TORTUR ELLER ANDEN GRUSOM, UMENNESKELIG ELLER NEDVÆRDIGENDE BEHANDLING ELLER STRAF.

Postadresse	Besøgsadresse	Telefon	Telefax	Internet
Postboks 2153 1016 København K	Danneskiold- Samsøes Allé 1 1434 København K	45 67 45 67	45 89 07 48	fko@mil.dk Forsvaret.dk

1. DIREKTIVETS FORMÅL

1.1. Formålet med dette direktiv er at indskærpe over for alt personel, som er tjenestegørende i forsvaret, at der gælder et absolut forbud mod tortur og anden grusom, umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf (herefter benævnt forbuddet). Endvidere er det formålet at fastlægge retningslinjer for forsvarets myndigheder og personel, der skal sikre, at forsvarets personel ikke handler i strid med forbuddet.

2. DIREKTIVETS ANVENDELSESOMRÅDE

2.1. Myndigheder

Dette direktiv finder anvendelse inden for Forsvarskommandoens myndighedsområde.

2.2. Personel

Dette direktiv finder anvendelse for alt tjenestegørende civilt og militært personel ansat inden for Forsvarskommandoens myndighedsområde.

2.3. Territorielt og funktionelt anvendelsesområde

Direktivet finder anvendelse, uanset om personellet gør tjeneste i Danmark eller i udlandet. Direktivet gælder i fredstid såvel som under væbnet konflikt, ved dansk deltagelse i internationale operationer, øvelser samt alle øvrige opgaver i ind- og udland, som forsvarets personel deltager i på vegne af den danske stat.

2.4. Øvelser

Øvelser, der gennemføres med henblik på at forberede personel på forhold under tilbageholdelse, kan simulere miljøer, under hvilke tilbageholdte behandles i strid med forbuddet. Forsvaret fastsætter nærmere bestemmelser om gennemførelse af øvelsesaktivitet.

2.5 Andre forpligtelser

Intet i dette direktiv begrænser det danske forsvars forpligtelser til under en væbnet konflikt at behandle krigsfanger og civile i overensstemmelse med den humanitære folkeret, herunder i særdeleshed Geneve-konventionerne I-IV af 12. august 1949 samt disses tillægsprotokoller I og II af 8. juni 1977.

3. DEFINITIONER M.V.

3.1. Definition af tortur

3.1.1. FN's torturkonvention

Tortur er ifølge artikel 1 i FN's Torturkonvention:
"Enhver handling, ved hvilken stærk smerte eller lidelse, enten fysisk eller mentalt, bevidst påføres en person med det formål at fremskaffe oplysninger fra denne eller en tredjemand, at straffe ham for en handling, han eller en tredjemand har begået eller mistænkes for at have begået, eller at skræmme eller lægge tvang på ham eller en tredjemand, eller af nogen grund baseret på nogen form for forskelsbehandling, når en sådan smerte eller lidelse påføres af eller på opfordring af en offentlig ansat eller anden person, der virker i embedes medfør eller med en sådan persons samtykke eller indvilligelse".

3.1.2. Straffeloven og militær straffelov

Ved lov nr. 494 af 17. juni 2008 blev der indsat strafskærpelsesbestemmelser i straffeloven og i militær straffelov (henholdsvis § 157a og § 27a). Ifølge bestemmelsernes stk. 1, der er enslydende, skal det ved fastsættelse af straf for en overtrædelse af henholdsvis straffeloven og militær straffelov indgå som en skærpende omstændighed, at overtrædelsen er begået ved tortur. Overtrædelsen anses ifølge bestemmelsernes stk. 2 for begået ved tortur, hvis:

Den er begået i udøvelsen af dansk, udenlandsk eller international offentlig tjeneste eller hverv ved at tilføje en anden person skade på legeme eller helbred eller stærk fysisk eller psykisk smerte eller lidelse
1) for at skaffe oplysninger eller en tilståelse fra nogen,
2) for at afstraffe, skræmme eller tvinge nogen til at gøre, tåle eller undlade noget eller
3) på grund af den pågældendes politiske overbevisning, køn, race, hudfarve, nationale eller etniske oprindelse, tro eller seksuelle orientering.

I det omfang en handling ikke er omfattet af ovennævnte definition, vil den dog alligevel kunne være strafbar efter straffelovens eller militære straffelovs almindelige bestemmelser.

3.2. Definition af grusom, umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf

"Anden grusom, umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf" er ikke entydigt defineret. De Forenede Nationers Generalforsamling har imidlertid ved ref. d beskrevet

forholdet således: ”Grusom, umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf bør fortolkes til at omfatte den videst mulige beskyttelse imod fysiske og psykiske overgreb. Dette inkluderer tilbageholdelse af en person under forhold, der berøver den tilbageholdte sansernes brug midlertidigt eller permanent i form af eksempelvis syn, hørelse eller af den tilbageholdtes fornemmelse af tid eller sted”.

3.3. Eksempler på overtrædelse af forbuddet

Hvornår en handling kan karakteriseres som tortur eller som grusom, umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf, er vanskeligt på forhånd at afgrænse, og hvert enkelt tilfælde må gøres til genstand for en konkret vurdering. I det følgende opregnes en række forhold, der ofte vil indgå i vurderingen af, om forbuddet samlet set må anses for overtrådt. Det vil dog i sidste ende altid være domstolene, der afgør, om der i hvert enkelt tilfælde foreligger en overtrædelse af forbuddet, og det er i den forbindelse vigtigt at understrege, at listen over relevante forhold, inspireret af retspraksis fra navnlig den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, alene har karakter af eksempler. Det kan således ikke lægges til grund, at forbuddet ikke overtrædes, selvom situationen ikke umiddelbart er beskrevet i de angivne eksempler (ligesom det modsat heller ikke kan lægges til grund, at forbuddet er overtrådt, blot fordi et eller flere af de nævnte forhold gør sig gældende). Det centrale er, at den tilbageholdte behandles ordentligt og humant.

<u>Eksempler:</u>

a. Hvad er formålet med den konkrete behandling af den tilbageholdte?
(Såfremt det reelle formål er at afstraffe eller fremtvinge oplysninger, er dette ofte i sig selv nok til at statuere overtrædelse).
b. Gennemføres der langvarige afhøringer (i mange timer)?
c. Tages der vare på den tilbageholdtes helbred?
d. Modtager den tilbageholdte fornøden mad og drikke?
e. Tages der skyldige hensyn til den tilbageholdtes alder, køn og helbredstilstand?
f. Har den tilbageholdte mulighed for at varetage personlig hygiejne?
g. Er der acceptable sanitære forhold under tilbageholdelsen?
h. Placeres den tilbageholdte i stressende stillinger i lange perioder?
i. Udsættes den tilbageholdte for krænkelser af dennes blufærdighed eller ære?
(I den forbindelse kan en persons religiøse overbevisning indebære, at visse handlinger, som af andre personer vil blive anset for mindre indgribende, faktisk opfattes som stærkt krænkende).
j. Finder tilbageholdelse sted i overfyldte eller meget små rum, kan dette i sig selv udgøre et brud på forbuddet (den tilbageholdte bør som minimum have 7m2 til rådighed).

k. Under tilbageholdelse lægges der også vægt på mulighed for fysisk træning, ophold i fri luft og besøg mv. Disse krav vil dog skulle ses i forhold til længden af tilbageholdelsen.
l. Bortskaffes eller ødelægges den tilbageholdtes ejendele uden lovlig grund?

Der kan herudover henvises til bemærkningerne til det nævnte lovforslag om indsættelse af strafskærpelsesbestemmelser i straffeloven og militær straffelov, der anfører en lang række eksempler på handlinger, der vil kunne være omfattet af bestemmelsernes anvendelsesområde (tortur), herunder tilføjelse af stærk fysisk smerte eller lidelse, forårsaget af f.eks. stik, slag, spark, kvælning, ophængning, fastholdelse i smertefulde stillinger, stærk varme- eller kuldepåvirkning, elektrisk stød og overhældning med væske. Der vil ifølge bemærkninger endvidere kunne være tale om tortur, hvis der påføres en person stærk psykisk smerte eller lidelse, f.eks. i form af udsultning, indespærring, herunder i isolation eller mørke, afskæring fra søvn, anbringelse i stressende stillinger, efter omstændighederne trusler på liv eller helbred mod den pågældende selv eller nærstående personer, alvorlige forbrydelser mod nærstående personer eller alvorlige former for ydmygelse af den pågældende selv eller nærstående personer.

4. ANSVAR OG FORPLIGTELSER

4.1. Ansvar og forpligtelser for alt personel

4.1.1. Forbuddet
Forsvarets personel må ikke udøve, beordre eller på anden måde medvirke til tortur eller anden grusom, umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf.

4.1.2. Handlepligt
Forsvarets personel skal søge at hindre enhver i at udøve tortur, grusom, umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf, hvis det kan ske, uden at personellet derved udsætter sig selv eller andre for særlig fare eller opofrelse.

4.1.3. Indberetningspligt
Personellet skal straks indberette til nærmeste chef, hvis de har kendskab til eller rimelig mistanke om, at nogen har til hensigt at overtræde, overtræder eller har overtrådt forbudet.

4.2. Chefers ansvar og forpligtelser

4.2.1. Chefer skal øjeblikkeligt gribe ind overfor underordnet personel, der udøver, beordrer eller på anden måde medvirker til tortur eller anden grusom, umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf, eller forsøger herpå, og påse at overtrædelse af forbuddet øjeblikkelig ophører, samt at der indledes undersøgelse/efterforskning.

4.2.2. Chefer skal i planlægningen af arbejdets udførelse, indenfor deres myndighedsområde, påse, at underordnet personel er bekendt med og overholder forbuddet.

4.3. Forsvarets myndigheders ansvar og forpligtelser

4.3.1. Forsvarets myndigheder skal påse, at forsvarets personel er bekendt med og overholder forbuddet mod tortur og anden grusom, umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf.

4.3.2. Forsvarets skoler skal undervise i, hvordan personellet skal behandle personer, som pågribes og/eller tilbageholdes, herunder bl.a. i de regler indenfor folkeretten, dansk ret, forsvarets interne bestemmelser og dele af operationsgrundlaget, der regulerer behandlingen af personer, som forsvaret pågriber og/eller tilbageholder.

4.3.3. Forsvarets myndigheder skal påse, at styrker, der sendes til udlandet, i givet fald i forbindelse med den missionsorienterende uddannelse, modtager undervisning i de regler indenfor folkeretten, dansk ret, forsvarets interne bestemmelser og i relevante dele af operationsgrundlaget, som regulerer behandlingen af tilbageholdte personer.

4.3.4. Forsvarets myndigheder skal påse, at det i nødvendigt omfang fremgår af de for missionen relevante operative dokumenter, herunder soldatens og førerens kort samt Forsvarskommandoens direktiv for konkrete missioner, at tilbageholdte personer behandles humant og i overensstemmelse med Danmarks folkeretlige forpligtelser.
Endvidere skal det fremgå af disse dokumenter, at der i et vist omfang består en handlepligt, og at der øjeblikkeligt skal rapporteres om bevidnede overtrædelser af forbuddet ad kommandovejen.

4.3.5. Forsvarets myndigheder skal tilsikre, at forsvarets forvaltningsbestemmelser er i overensstemmelse med dette FKODIR samt påse, at der i nødvendigt omfang, i samarbejde med Forsvarskommandoen, udarbejdes supplerende retningslinjer med henblik på at fastlægge de nærmere grænser mellem forbuddet og lovlig magtanvendelse.

5. SANKTIONER

Overtrædelse af forbuddet vil kunne indebære en overtrædelse af straffeloven. Hvis handlingen er omfattet af lovens § 157 a om strafskærpelse for tortur, vil dette som nævnt være en skærpende omstændighed.

Herudover vil overtrædelsen af forbuddet – samt overtrædelse af handlepligten eller indberetningspligten – være en pligtforsømmelse, der afhængig af sagens omstændigheder vil kunne straffes efter militær straffelov eller føre til et disciplinaransvar efter den militære disciplinarlov. Ved overtrædelse af den militære straffelov vil det være en skærpende omstændighed, hvis handlingen er omfattet af lovens § 27 a om strafskærpelse ved tortur.

Afhængig af overtrædelsens karakter mv. vil de nævnte handlinger endvidere kunne få ansættelsesretlige konsekvenser.

Chefers manglende indgriben overfor underordnet personels overtrædelse af forbudet vil ligeledes være en pligtforsømmelse, der afhængig af sagens omstændigheder kan føre til et disciplinaransvar, jf. militær disciplinarlovs § 4, nr. 9, eller et strafferetligt ansvar, jf. militær straffelovs § 27.

Bilaget til dette FKODIR indeholder en oversigt over de bestemmelser i straffeloven og militær straffelov, som vil kunne finde anvendelse ved overtrædelse af forbuddet mod tortur, grusom, umenneskelig eller nedværdigende behandling.

6. FORÆLDELSE

I medfør af straffelovens § 93 b og militær straffelovs 10 a forældes lovovertrædelser, der er omfattet af henholdsvis § 157 a og § 27 a i de nævnte love, ikke. I det omfang handlingerne ikke er omfattet af disse bestemmelser, men alligevel er strafbare efter de nævnte love, indtræder forældelse efter de almindelige regler herom, jf. straffelovens kapitel 11.

7. SÆRLIG HÆNDELSESRAPPORTERING

Hændelser, hvor forsvarets personel eller andre personer har forsøgt at overtræde, overtræder eller har overtrådt forbuddet, betragtes som en særlig hændelse og skal meddeles ad kommandovejen i henhold til Kundgørelse for Forsvaret B. 0-3 af 31. marts 1997 (ref. h.) og FKOBST 340-1 Bestemmelser for forsvarets informationsvirksomhed (ref. i.).

8. SAGSBEHANDLENDE STAB

FKO Operative stab er sagsbehandlende stab for nærværende FKODIR. Henvendelse herom kan rettes til den juridiske sektion (OPP3).

E. b

T.S. Jørgensen
forsvarschef

BILAG 1

Bestemmelser i straffeloven og militær straffelov som vil kunne finde anvendelse ved overtrædelse af forbuddet mod tortur, grusom, umenneskelig eller nedværdigende behandling og straf.

1. Bestemmelser i straffeloven

§ 21. Handlinger, som sigter til at fremme eller bevirke udførelsen af en forbrydelse, straffes, når denne ikke fuldbyrdes, som forsøg.
Stk. 2. Den for lovovertrædelsen foreskrevne straf kan ved forsøg nedsættes, navnlig når forsøget vidner om ringe styrke eller fasthed i det forbryderiske forsæt.
Stk. 3. For så vidt ikke andet er bestemt, straffes forsøg kun, når der for lovovertrædelsen kan idømmes en straf, der overstiger fængsel i 4 måneder.

§ 23. Den for en lovovertrædelse givne straffebestemmelse omfatter alle, der ved tilskyndelse, råd eller dåd har medvirket til gerningen. Straffen kan nedsættes for den, der kun har villet yde en mindre væsentlig bistand eller styrke et allerede fattet forsæt, samt når forbrydelsen ikke er fuldbyrdet eller en tilsigtet medvirken er mislykkedes.
Stk. 2. Straffen kan ligeledes nedsættes for den, der medvirker til krænkelse af et særligt pligtforhold, men selv står uden for dette.
Stk. 3. For så vidt ikke andet er bestemt, kan straf for medvirken ved lovovertrædelser, der ikke straffes med højere straf end fængsel i 4 måneder, bortfalde, når den medvirkende kun har villet yde en mindre væsentlig bistand eller styrke et allerede fattet forsæt, samt når hans medvirken skyldes uagtsomhed.

§ 21 og § 23 gælder også for overtrædelser af militær straffelov.

§ 147. Når nogen, hvem det påhviler at virke til håndhævelse af statens straffemyndighed, derved anvender ulovlige midler for at opnå tilståelse eller forklaring eller foretager en lovstridig anholdelse, fængsling, ransagning eller beslaglæggelse, straffes han med bøde eller fængsel indtil 3 år.

§ 150. Når nogen, som virker i offentlig tjeneste eller hverv, misbruger sin stilling til at tvinge nogen til at gøre, tåle eller undlade noget, straffes han med fængsel indtil 3 år.

§ 155. Misbruger nogen, som virker i offentlig tjeneste eller hverv, sin stilling til at krænke privates eller det offentliges ret, straffes han med bøde eller fængsel indtil 4 måneder.
Sker det for at skaffe sig eller andre uberettiget fordel, kan fængsel indtil 2 år anvendes.

§ 180. Sætter nogen ild til egen eller fremmed ejendom under sådanne omstændigheder, at han indser, at andres liv derved udsættes for overhængende fare, eller det sker med forsæt til at volde omfattende ødelæggelse af fremmed ejendom eller til at befordre oprør, plyndring eller anden sådan forstyrrelse af samfundsordenen, straffes han med fængsel indtil på livstid.

§ 181. Forvolder nogen ellers ildebrand på fremmed ejendom, straffes han med fængsel indtil 6 år.

…

Stk. 3. Straffen kan stige til fængsel i 10 år, hvis der foreligger særligt skærpende omstændigheder.

§ 216. Den, der tiltvinger sig samleje ved vold eller trussel om vold, straffes for voldtægt med fængsel indtil 8 år. Med vold sidestilles hensættelse i en tilstand, i hvilken den pågældende er ude af stand til at modsætte sig handlingen.
Stk. 2. Straffen kan stige til fængsel i 12 år, hvis voldtægten har haft en særlig farlig karakter eller der i øvrigt foreligger særligt skærpende omstændigheder.

§ 217. Den, som skaffer sig samleje ved anden ulovlig tvang, jf. § 260, end vold eller trussel om vold, straffes med fængsel indtil 4 år.

§ 222. Den, som har samleje med et barn under 15 år, straffes med fængsel indtil 8 år.
Stk. 2. Har barnet været under 12 år, eller har gerningsmanden forskaffet sig samlejet ved tvang eller fremsættelse af trusler, kan straffen stige til fængsel indtil 12 år.

§ 224. Bestemmelserne i §§ 216-223 a finder tilsvarende anvendelse med hensyn til anden kønslig omgængelse end samleje.

§ 225. Bestemmelserne i §§ 216-220 og 222- 223 a finder tilsvarende anvendelse med hensyn til kønslig omgængelse med en person af samme køn.

§ 237. Den, som dræber en anden, straffes for manddrab med fængsel fra 5 år indtil på livstid.

§ 244. Den, som øver vold mod eller på anden måde angriber en andens legeme, straffes

med bøde eller fængsel indtil 3 år.

§ 245. Den, som udøver et legemsangreb af særlig rå, brutal eller farlig karakter eller gør sig skyldig i mishandling, straffes med fængsel indtil 6 år. Har et sådant legemsangreb haft betydelig skade på legeme eller helbred til følge, skal dette betragtes som en særlig skærpende omstændighed.
Stk. 2. Den, som uden for de i stk. 1 nævnte tilfælde tilføjer en anden person skade på legeme eller helbred, straffes med fængsel indtil 6 år.

§ 246. Har et legemsangreb, der er omfattet af § 245 eller § 245 a, været af en så grov beskaffenhed eller haft så alvorlige skader eller døden til følge, at der foreligger særdeles skærpende omstændigheder, kan straffen stige til fængsel i 10 år.

§ 250. Den, som hensætter en anden i hjælpeløs tilstand eller forlader en under den pågældendes varetægt stående person i en sådan tilstand, straffes med fængsel indtil 8 år.

§ 260. Med bøde eller fængsel indtil 2 år straffes for ulovlig tvang den, som
1) ved vold eller ved trussel om vold, om betydelig skade på gods, om frihedsberøvelse eller om at fremsætte usand sigtelse for strafbart eller ærerørigt forhold eller at åbenbare privatlivet tilhørende forhold tvinger nogen til at gøre, tåle eller undlade noget,
2) ved trussel om at anmelde eller åbenbare et strafbart forhold eller om at fremsætte sande ærerørige beskyldninger tvinger nogen til at gøre, tåle eller undlade noget, for så vidt fremtvingelsen ikke kan anses tilbørlig begrundet ved det forhold, som truslen angår.

§ 261. Den, som berøver en anden friheden, straffes med bøde eller fængsel indtil 4 år.
Stk. 2. Sker det for vindings skyld, eller har frihedsberøvelsen været langvarig eller bestået i, at nogen uberettiget holdes i forvaring som sindssyg eller mentalt retarderet eller bringes i fremmed krigstjeneste eller i fangenskab eller anden afhængighed i fremmed land, er straffen fængsel indtil 12 år.

…

§ 266. Den, som på en måde, der er egnet til hos nogen at fremkalde alvorlig frygt for eget eller andres liv, helbred eller velfærd, truer med at foretage en strafbar handling, straffes med bøde eller fængsel indtil 2 år.

§ 267. Den, som krænker en andens ære ved fornærmelige ord eller handlinger eller ved

at fremsætte eller udbrede sigtelser for et forhold, der er egnet til at nedsætte den fornærmede i medborgeres agtelse, straffes med bøde eller fængsel indtil 4 måneder.

§ 291. Den, der ødelægger, beskadiger eller bortskaffer ting, der tilhører en anden, straffes med bøde eller fængsel indtil 1 år og 6 måneder.
Stk. 2. Øves der hærværk af betydeligt omfang, eller af mere systematisk eller organiseret karakter, eller er gerningsmanden tidligere fundet skyldig efter nærværende paragraf eller efter § 180, § 181, § 183, stk. 1 og 2, § 184, stk. 1, § 193 eller § 194, kan straffen stige til fængsel i 6 år.
Stk. 3. Forvoldes skaden under de i stk. 2 nævnte omstændigheder af grov uagtsomhed, er straffen bøde eller fængsel indtil 6 måneder.

2. Bestemmelser i militær straffelov

§ 27. Den, der i øvrigt groft tilsidesætter sine pligter i tjenesten, straffes for pligtforsømmelse med bøde eller fængsel indtil 3 måneder.
Stk. 2. Straffen kan stige til fængsel i 1 år, når pligtforsømmelsen er af særlig grov karakter, eller når den har medført betydelig skade eller fare.
Stk. 3. Under væbnet konflikt kan straffen ved forsætlig overtrædelse stige til fængsel i 3 år.

§ 36, stk. 2. På tilsvarende måde [under væbnet konflikt] straffes den, der forsætligt bruger krigsmiddel eller fremgangsmåde, hvis anvendelse er i strid med en af Danmark tiltrådt mellemfolkelig overenskomst eller med folkeretlig sædvaneret.